y470 Nr. 10
Lane Medical Library

QUID SIT MORBUS, DIJUDICATUR.

DISSERTATIO

INAUGURALIS MEDICO-PHILOSOPHICA

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE

GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS

IN

ALBERTINA LITERARUM UNIVERSITATE

UT SUMMI

IN MEDICINA ET CHIRURGIA ET ARTE OBSTETRICIA HONORES

RITE SIBI CONCEDANTUR

DIE XIII M. AUGUSTI ANNI MDCCCLXIV

H. XII. L. C.

UNA CUM THESIBUS

PUBLICE DEFENDET

AUCTOR

PETRUS M. DRZEWIECKI

POLONUS.

OPPONENTIBUS:

OSCAR KOSSAK, CAND. MED.

OTTOMAR DIOSEGI, DRD.

REGIMONTI PR.

TYPIS ACADEMICIS DALKOWSKIANIS.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA40153514_0262

MANIBUS

VIRI

DOCTISSIMI HUMANISSIMI

DR. CAROLI MARCINKOWSKI

CONDITORIS SOCIETATIS IN USUM JUVENTUTIS DISCENTIS
IN MAGNO DUCATU POSNANIENSI CONSTITUTAE DE PATRIA SUA
OPTIME MERITI

NEC NON

PARENTIBUS CARISSIMIS

HASCE

STUDIORUM ACADEMICORUM PRIMITIAS

SACRAS ESSE VULT

Auctor.

Simulatque homo ad cognitionem sui processit, suum »ego« a reliqua natura separare didicit, duplicem incipit vitam: idealem et realem, init duplicem pugnam et secum et cum natura. Prior posita est in animi cum mente discordia, quam sequitur aut harum mentis virium concordia, quod est vere magni viri signum peculiare, aut mentis dominatio in animum et vice versa, id quod fortasse in vita humana tristissimum est. Homines, ait Krasinski (Wyjątki z listów), qui has duas potestates ita excoluerunt, ut semper secum pugnent, perpetuo in proelio versantur, quo mordacior mens et quo humanior sensus, eo certius pereunt sortique succumbunt.

Altera pugnae forma, certamen vitae nostrae cum natura, consistit in hujus aeterna vicissitudine atque legibus, quae etiam ad organismum nostrum pertinent. Qua ex pugna vita, sanitas, morbus, mors consequuntur.

Vitae essentia in materiarum viriumque iis respondentium distributione est sita; sanitas et morbus duae tantum formae, duae vitae varietates sunt; mors est materiarum solutio viriumque iis congruentium.

In morbi natura disquirenda ex antiquissimis temporibus philosophi occupati erant et ejus definitio tanquam fundamentum ad diversas sanandi theorias adhiberi posse visa est. Sed res nullum habuit eventum, nam vulgo cau-

sae eventibus, eventus causis, fines auxiliis, auxilia finibus confundebantur et ex hoc ductum est, quod ex altero evenit.

Postquam morbi notio in scholis Pythagorae, Empedoclis, Anaxagorae, Democriti, Platonis dogmatici, Pyrrhonis empirici, Asclepiadae methodici paulatim emendata est, Galenus tanquam oraculum temporum suorum novam proposuit doctrinam, in quam medici per sedecim saecula jurare debebant et hac re se imbecillos esse ad mentem a scholasticismi in monasteriis exculti vinculis liberandam ostendebant.

Galenus varias vires ubique efficaces statuit, quae praeter „pneuma" ad vitam excitandam necessariae essent. Porro finxit juxta vires in organismo elementa diversa reperiri, quibuscum illae aperte bellarent atque hoc modo sanguinem, pituitam bilemque exhiberent. Morbus erat secundum Galenum qualitatum discordia[1]).

Quam de morbo sententiam etiam Gaubius, Brown, Hufeland, Reil, Brandes, Troxler, Sydenham, quamquam aliis verbis exhibent. Omnes hi auctores, processus physici qualitate propria nisi, morbum aliquid certum, reale, omni modo a valetudine discernendum probare student Verum est, tam in morbo quam in sanitate processus physicos locum habere, sed hi processus sunt abnormes, morbique varia phaenomena ad certam eorum qualitatem referri non possunt; omnium enim systematum diversorum in nobis efficacium actio variis conditionibus ipsa varia esse debet. Si certam vitae rationem mechanicam statui liceret,

[1]) Galenus. De morborum differentiis. Cap. II. p. 337. (ed. v. Kühn). „His in duobus sanitas quaerenda est, aut in functionibus secundum naturam prodeuntibus, aut in organorum, quibus functiones edimus, structurâ; proindeque morbus vel functionis vel structurae laesio est."

facile omnis mutatio pro vi hanc excitante definieretur. Si e. g. resorptionis leges novissemus, si varios attractionis modos inter aquam corporaque solida in formulam mathematicam redigere et relationes inter ea ipsa perspicere possemus, facile in casu concreto abnormis processus physici qualitas pro causa exstante circumscriberetur. Quo posito therapiae aetiologia tantum respicienda, eaque sublata, morbus quoque sanatus esset. Pathologia autem non tam aetiologiam, quam eo spectat, quantum causarum externarum re vera ad vires exercendas pervenerit, quum omnis causa non simplex aggressionis punctum habeat, sed totum; non primos causae eventus, sed angustum orbem mutationum originalium, quae communis perturbationis causam proximam efficiunt.

Ut vero propria processus physici qualitas morbum notaret, omnique modo signum reale diagnosticum offerret, praecipue optandum esset, ut in valetudine processuum physicorum qualitatem cognitam haberemus. At quam obscuri hi sunt, quam solitarii exstant, ut neque transitu, nec ponte jungantur, nec exitus postremo pateat. Invenimus albumen modo sub forma globulini in humore lentis crystallinae, modo sub forma syntonini in musculis lineis transversis ornatis levibusque, modo sub forma soluta aut firma in complexibus organicis subtilissimis, nescimus autem, in quo hae commutationes consistant, qualis hic processus sit. Scimus quidem germen animale e liquore albumini et caseini pleno elementa ad explicationem suam necessaria trahere; scimus organismo nostro ad telam glutinosam nec vero albuminosam explicandam praeter corpuscula asotico vacua non nisi proteini substantias adduci, ex quo concludimus, ab iis in organismo animali telam glutinosam et elasticam, breviter omnia, quae non sunt albuminosa, asotico infecta, necessario prodire [2]. Sed

2) Lehmann. Physiologische Chemie. Leipzig 1851.

processum hujus telarum generationis, singula hujus immutationis proteini in telae materias stadia parum novimus, imprimisque singulas processus conditiones nescimus. Si igitur nullam processus physici in valetudine certam qualitatem statuere possumus, nec procéssum novimus, a quo sanitatis hilaritatisque sensus communis pendeat: quomodo fieri potest, ut propria hac processus physici qualitate morbi natura circumscribatur?

Duobus aliis systematis, quae pathologia humida et solida appellantur, prout vita in corporis humoribus aut in solidis quaeritur, morbus quoque casibus physicis definitur, qui nunc in humoribus, nunc in solidis locum habent. Quae morbi definitio sensu caret, quatenus vita neque in humoribus, praecipue in sanguine, neque in solidis, praecipue in nervis consistit. „So wie Steine und Mörtel ein Haus bilden," simpliciter dicit Lotze, „das nur durch diese Form ihrer Verbindung ein Haus ist, während sie selbst dadurch als einzelne Theile nicht das geringste Hausartige oder Häusliche in ihr Wesen eingepflanzt erhalten, so sind feste und flüssige Theile im Körper nichts als physikalische Massen, die alle diejenigen Wirkungen (und keine mehr) ausüben, die in ihren physikalischen Eigenschaften begründet sind; das Ganze dieser zusammengefassten Wirkungen, aber auch nur das Ganze, trägt als solches Namen und Form des Lebens. Zur Verständigung darf man einen platten Ausdruck nicht scheuen. Wir sagen also: Leben ist eine bestimmte Vereinigung und Reihenfolge von Essen, Trinken, Verdauen, von Empfindung, selbstständiger Bewegung u. s. w. Wo diese Vereinigung von Processen nicht aufgezeigt werden kann, ist es auch nicht möglich, den Begriff des Lebens in seiner

3) Lotze. Allgem. Pathol. u. Therapie als mechanische Naturwissenschaften. Leipzig 1848. pag. 133.

gewöhnlichen Bedeutung anzuwenden" [3]). Ad quae verba addimus, in ordine animalium inferiorum nulla vasorum nervorumque vestigia reperiri et tamen haec animalia vivere; neque in cartilaginum et epitheliorum tela neque in cellula vasa nervosque exstare et tamen in iis eadem spontanea vitae phaenomena exsistere, quae in aliis nervorum vasorumque plenis partibus; denique ovum, quod pro cellula haberi potest, neque sanguinem neque nervos continere et tamen omnes ad vivendam necessarias conditiones comprehendere.

Saeculo XV. et XVI. celeriter insequentibus inventionibus atque observationibus ars medicorum quoque somno excitata est et Paracelsus ingeniosus, anuum, zingarorum, magorum similiumque hominum discipulus, theoria alchemistica totam Galeni disciplinam subvertit.

Paracelsus hominem microcosmum judicat, qui omnes macrocosmi vires et elementa possidet, qui rursus ad illum permultum valet. Omni igitur morbo, modo vis astrorum, modo venenorum legumque physicarum, modo vis spirituum daemonumque substrata erat.

Quas notiones clarius explicarunt van Helmont, Kieser, Stark, Jahn, Hoffmann, Meckel, Carus ita, ut systemata spiritualia ac materialia excolerentur.

Ex priore placito substantia spiritualis a corpore separata ponitur, quae ad corpus valeat morbumque proferat, aut in morbo certamen principii singularis cum universali, vitae personalis cum planetaria esse intelligitur. Vita certam mechanismi formam efficit, ad quam conservandam etiam aliae relationes simplices ac mechanicae serviunt. Inter quas et organismum si etiam alii ei contrarii connexus intercesserint, hac in re morbi essentia sita sit. Haec inter duo principia idealia (singularia et universalia) pugnae notio non quidem displicere possit et

morbi phaenomena externa ei subjiciantur, si vero ad processus physicos applicetur, tum potestas, ut Lotze recte dicit, praemeditans, consulto corpori inhabitans concedi debeat, in qua consilium bellandi cum externis inest [4]). Id quod nunquam usu venit.

Ex sententia porro spirituali sumta etiam est vis medicatrix naturae, quae consilia quaedam utilia ac rationalia instituat oportet, ut perturbationes in organismo tollantur. Separata vis medicatrix naturae peculiaris non exsistit; sanatio naturalis relationibus physiologicis, institutis corporis ad perturbationes tollendas valentibus necessario offertur, In processuum concursu legitimo conditionum prosperarum numerus extraordinarius est situs, quae est maxima naturae ars effectus usui vitae destinatos simul ut institutiones ad virium externarum defensionem usurpandi. Vis medicatrix naturae igitur non est momento periculi recenter procedens vis efficax, sed pulcher sapientissimi et artificialis mechanismi exitus [5]).

E systemate contra materiali morbus est vitae relapsus in inferioris substantiae organicae formam vitalem; constat in vegetabilium, animalium atque crystallinorum textorum irruptione in corpus aut est in organismo substantia specialis, quae sicut planta animalve in corpore luxuriatur. Ex hac notione doctrina parasitismi explicata est.

Quod ad vitae relapsum in inferiores formas vitales attinet, haec morbi definitio peculiaris rabie canina adjuta est, in quo quaestio negligitur, utrum rabies canis forma normalis an pathologica sit, Quum hoc verum sit et de morbo agatur, hic in rabie hominis canina etiam ad hunc transferatur necesse est. Certe enim haud dubium est

4) Lotze l. c. pag. 141.
5) Lotze l. c. pag. 111.

„quin maxima casuum pars originis sit traumaticae, i. e. veneni translatione directa ab animali aegroto ad validum oriatur maximeque est verisimile, rabiem ut morbum contagiosum considerandam esse" [6]. Quae verba ad morbi in canibus aetiologiam spectant; quod ad ejus in hominibus aetiologiam attinet, certum est, rabiem caninam morsus tantum vulnere transferri posse, vel etiam saliva venenata parti epidermi nudatae illita, denique aliis bestiae rabiosae secretis infusis [7].

Sed praeterea singula morbi symptomata reperiuntur, quae singulis animalium inferiorum actionibus similia sunt Sicuti autem singulae animalium actiones ex parte tantum vitam indicant et raro fortasse vitam propriam designant, ita morbi symptomata non nisi singula symptomata sunt, effectus tantum aliarum mutationum originariarum nec vero morbus ipse. Ego vero ne propensus quidem sum ut illud aliqua ex parte relapsum vitae dicam (cf. Lotze). Num in angina membranacea „tussis latrans", quae canis latratui simillima dicitur, fortasse exemplum morbi sic significandi erit? In angina membranacea agitur de formatione membranae cruposae in larynge; simulatque chordae vocales tument, earum musculi debilitantur, tum tussis latrans necessario consequitur, status e statu est, qui opinione mea ubique idem erit, quatenus conditiones aderunt; ille symptoma tantum est et non morbus ipse parumque relapsui vitae superioris favere potest.

Sed relapsus vitae in gradus inferiores etiam deformitatibus ostendi dicitur. In hoc sicut in prioribus casibus organismus humanus ut cultura inferioris et hoc ut punctum per quod olim vitae superioris explicatio transiit, considerandus erit. Id autem modo ostendit, actionem for-

6. 7) Bardeleben. Lehrbuch der Chirurgie u. Operationslehre. Vol. I. 1860. pag. 535 etc.

mantem cellularum casibus maxime analogis uti, quorum perturbationes crebro formas habent, quae cum aliis normaliter exsistentibus magnam monstrant similitudinem.

Quod nonnunquam in morbis quibusdam animal vel planta animadvertebatur, effecit, ut crederent etiam in aliis morbis aliquid simile esse — sermo igitur erat de Cholera — Thier sive Cholera-Pflanze, nunc de infusoriis puerperalibus loquuntur (ut Meyerhofer, Viennensis) — ita, ut omnino morbus tanquam parasitus spectaretur, qui fundamento materiali carens ut pote perturbatio aliarum substantiarum, tamen ut organismus consideratus est. Sed organismus non dependens, sine fundamento materiali cogitando tantum repraesentari et minime ad veritatem referri potest, revera enim omnia causam suam ac necessitatem habent. Quum igitur morbus ut organismus idealis repraesentandus erit, tum non habet vires mechanicas, quibus organismum aegrotantem mutare ejusque massa ad suam explicationem uti possit. — Praesentia quidem animalis plantaeve morbus gigni potest, animal plantave autem numquam est morbus ipse, sed causa tantum morbi, morbi stimulus; morbus ipse vitae phaenomenon est.

Postremo C. H. Schultzii sententiam afferamus, qui morbum ut processum mutationis regredientis et vitae dissolutionem statuit, qua vis morbi contineatur. Haec semper consilium mortis destructivum persequi et sic aperte cum vi vitali pugnare dicitur, quae contrarium vitae formandae, conservandae, augendae consilium habet. Morbus est hoc modo ubique certamen mortis cum vita [8]).

Etsi haec sententia probabilis est, tamen argumentis firmari non potest. Natura organica, cujus phaenomena

8) Dr. C. H. Schultz. Lehrb. der allgem. Krankheitslehre. Berlin 1844.

tam varia, permultum distabat a mundi anorganici rigore, ordinisque perturbatione, ut respectu illius alia origo incomparabilis sumeretur. Sic illa notio de vi vitali peculiari orta est, cui morbi vis Schultzio probata opponitur. Quid autem est vis? quid vita?

Physica vim nobis non definit, ea commode dicit: vires expeditas sed inertes in atomis dormire et tum demum agere, si in praesentibus conditionibus effectus sui manifestationisque conditiones inveniant. Haec opinio, ut acriter judicetur, non est recta, nam facultas vel necessitas certum effectum producendi numquam in simplicis atomi vel simplicis corporis natura absoluta ac prompta continetur. Necessitas potius agendi in universum e relationibus tantum reciprocis duorum elementorum prodit, a quorum natura et conditionibus praesentibus proficiscitur, utrum attrahat an repellat. Quo modo unicuique atomi certa agendi vis momento demum actionis suae accrescit ita, ut ad physicam recte intelligendam ejus enunciationum sensus in ejus applicationibus percipi et vis ab interioribus elementorum inter se relationibus duci debeat. Quae vis sensu dynamico agit modo certo, simplici, immutabili, legitimo et omnibus conditionibus sic, ut hae ad summum actionis effectum inhibere, nunquam autem actionem ipsam mutare possint.

Mechanica vim esse dicit praestationis magnitudinem apparatui convenientem, qui e multis singulis viribus originariis est compositus. Talis vis unicuique apparatus parti, cui convenit, per se est aliena et modo inhaeret in toto non in parte quamdiu id cohaerendi modum servat; simulatque autem hic mutatur talis apparatus varios effectus efferre potest, quia, illa cohaerentiae forma paullulum mutata, vis pristina illi insidens cessat et vis nova, nova praestationis magnitudo in locum ejus concedit.

Philosophia saepe vim significat ut principium phaenomeni movens a quo non modo impulsus ad eam explicandam proficiscatur sed etiam forma, quae haec explicatio fiat [9]. Vitae idea tamquam in formam germinis simplicem redacta in philosophia principium movens esse et tum senso physico ut vis simplex, tum sensu mechanico ut composita agere dicitur. At vis vitalis tamquam vitae idea in certa tantum massa simplici inhaerere, vel modo plurium compositione niti nequit, ut Treviranus dicit; ea potius omnibus materiis impendeat, Authenriethi sensentia, nobis igitur exsistentiam arcanam habeat et inde in masas incidat necesse sit. Tales sententiae rectae sunt, si sunt orginis idealis, simul ac vero naturae accommodantur, necessario pereunt. Nam omnis idea, quum ut appareat, elementorum motu inter se egit, etiam cohaerentiam mechanicam ordinatam necessario antecedentem ponit, quae ei vires materiales ad effectum adducendum praebet. Idea non habet vim artuum ad massas movendas; si id fiat, masarum systema adesse debeat, quod jamjam e legibus earum ordinatum mechanice tantum agens, tamen profert eventum, qui praedestinatus vitae ideae respondet.

Sed non satis est vim vitalem ut vim simplicem, continuam, sibi aequalem, ergo prima significatione comprehendere, qua omnium vitae motuum in universum causa unica, sufficiens, efficax sit; vita enim in essentia ac forma sua tam varia est, ut absolute a virium summa duci debeat. Si vero vim vitalem sensu mechanico percipere velimus, tum non ut vis vitae efficax, sed praestationis effecta magnitudo consideranda sit, quae ex infinite multarum virium

9) **Szokalski. Fantazyjne obrazy zmysłowe. Vol. I. Kraków 1861. pag. 3 etc.; pag. 166 dicit: „Każdy na świecie żyjątek ma swoją idealną zasadę, Która formowaniu się i istnieniu jego ciała przewodniczy i Ku swemu używa go celowi. Tokową zasadę nazwaliśmy duchem.“**

singularum conjunctione certis conditionibus prodeat. Vis igitur vitalis ut vis per se nulla est; est autem omne ut legum universalium effectus, quae certis conditionibus explentur — nullo modo autem vitae causa (Sniadecki[10]), Henle et A.). Vis vitalis, quum ut praestationis magnitudo e viribus simplicibus, continuis, sibi aequalibus, easque constituentibus pendeat, neque augeri neque minui potest, nisi antea, omnibus datis relationibus servatis, singulae massae, ideo vires iis proportionales auctae vel minutae sint

Si igitur vis vitalis non est vitae causa, non est quod haec ab anorganicorum mechanica separetur. Nunc rationes dijudicemus, quibus vis vitalis statueretur necesse erat[11]).

Primum quod ad putredinem attinet: quid est descriminis inter eam, qua cadaver tabescit, et vitam? Servatne in vita vis superior elementa in eorum mixtione, defenditne ea contra affinitates, quibus post mortem in longe alias ac simpliciores dissolutionis formas transeunt[12])? Minime! et observatio accuratior in corpore vivo vix minorem ejus elementorum mutationem invenit. Semper videmus variis secretionis formis partes ab eo secretas, quarum compositio chemica non quidem putredinem genitam adaequat, sed ei propinquior est quam forma, qua corpus vivum elementa sua conjungit. Dissolutiones et neoplasmata exsistunt atque urina est e. g. reliquiae, in quas dissolvendi cursu prius animata immutata sunt. Nec est quare accepiamus processum hujus solutionis in vita alias leges sequi, quam eas,

10) Sniadecki. Teorya jestestw organicznych. Wilno 1838. Quod opus franslatum est in linguam Germanicam: „Die Theorie der organischen Wesen.“ Cf. J. Mülleri Physiologiam.

11) Lotze. Mikrokosmus. Ideen z. Naturgesch. u. Gesch. d. Menschheit. Leipz. 1856. Tom. I. p. 53—89.

12) Sniadecki, l. c.

quibus post mortem dissolutio corporis succumbit. Sunt nimirum conditiones diversae, quae hos processus comitantur. Illic elementa dissoluta defluunt nec corpori nocent, compensantur porro atque functiones efficaces omne noxium removent, quod majores dissolutionis processus chemicos efficere possit; hic functiones cessant, soluta non possunt defluere, nova compensatio locum habet nullum.

Si inter organica et anorganica differentiam examinemus, quae in eo est, quod in horum regione omnis vis certae massae adhaeret et prout crescit decrescitve, pari modo mutatur, quum vis vitalis corporis elementorum commutationem perduret et fragilitati suae ut superior neque in materiam illigata massa perpetua impendeat (Henle): illam parvam reperimus et parum confirmatam. Nam non omnes corporis partes quolibet momento dissolvuntur, sed paucae tantum, quum aliae mixtione, conjunctione stabiles corpori fundamentum tam firmum offerant, ut nulla vis vitalis ad illud conservandum opus sit. Ceterum materiarum commutationis tempore, praesertim si crescat vel decrescat, vires extraneas repellendi potestas et facultas corporis tangi potest, ex quo demonstratum est, vim vitalem non tantam esse potestatem nec tam alte massis impendere. Sed idem processus in natura anorganica invenitur. Saxo quodam remoto in aedifico non ejus exsistentia tollitur, quamquam illud repellendi vim contra perturbationes externas praestationisque magnitudinem magnopere minuit. Vis vitalis igitur non ut mens, quae in materiarum commutatione servatur, percipienda, sed ut naturae apparatus sapiens, quo non omnes partes simul pereunt, sed paullatim immutatae simul compensationis futurae fundamentum praebent.

Henle et Sniadecki [13]) etiam longius progressi sunt et e vita, quae e fragili caducoque denuo explicatur, con-

13) Sniadecki l. c., conf. etiam scripta ejusdem auctoris ed M. Balinski. Vol. III. p. 178. Warszawa 1840.

eluserunt, vim vitalem super organismos recenter genitos distribui et tamen ipsam non debilitari, quum vires anorganicae in elementorum multitudinem crescentem dispertiantur Sed ut illa vis vitalis ita magnes vim suam, quamquam ipsi non debilior fit, cum multis laminis ferreis communicat; etiam carbo ardens numerum aliorum corporum infinitum pari modo inflammat, quamquam ipse hac communicatione non frigescit. Vires autem dividi non possunt, corpora potius, quae afficiunt, in alias conditiones injiciunt. Veluti ictus in materiam rigidam directus, locum ejus mutat, quo vero celeritate e magnitudine materiae pendet, quam ictus afficere debet. — Ceterum nonnulla animalia inter foecundationem moriuntur, quum alia conceptione foetusque nutritione, qua parvulam jacturam materiae faciunt, maxime debilitentur. — Scimus denique in feminis vermibus omnia viscera atropha fieri, ovis vel ex his prognatis novellis cedentia, matremque nihil aliud nisi tubum vaginamve novellis refertam esse. Tempore maturitatis filiariae medinensis (Guineawurm - Weibchen) viscera plane atropha sunt nec nisi vermis theca constat ovis vel pullis vivis impleta [14]).

Ponebatur porro (conf. Sniadecki) ad partes assimilandas et ad eas in mutuae accubitionis formis conservandas corpori potestate aliqua, vi vitali, opus esse, qua elementa sibi accommodet formisque certis composita accipiat. Verum quidem est in elementis apportandis organismo vires esse adhibendas, sed non sensu potestatis vitalis; earum autem servatio in mutuae accubitionis formis partim sua sponte evenit, partim particularum systemate, quam jam sunt ordinatae, et horum elementorum effectibus, ea duntaxat conditione, ut nullae perturbationes externae adsint. Si elementa corporis vivi orbem intrant, tum vires, quae antea iis propriae erant, non deponunt; his viribus potius

14) Allgemeine Wiener Mediz.-Zeitg. Jahrg. 4. Nr. 20.

cohibentur et sic communia et organismi desideriis respondentia easdem agendi leges longius sequuntur, quibus prius extra eum singula obediverunt. Si in hoc processu perturbationes accidunt, vita eas vi convenienter repellendi perdurabit et amovebit. Si machina agitatur, cujus relationes internae sic convenienter ordinatae sunt, ut effectus ejus intra finem certum vires rerum externarum arbitrarias superare queant, profecto hanc facultatem non amittit, simulatque conditionibus insolitis hic finis transitur. Sin autem majores perturbationes accidunt, illa certissime perit, simul ac nullae inveniuntur conditiones, quae perturbationem cogunt, ut se ipsa repulsu consumat.

Falsum est dicere, ideam vitam antecedere (Sniadecki l. c.) quum in formis anorganicis totum e multarum partium compositione exsistat. Vitae totum i. e. forma ejus vi mutua certo modo sustentatur, quae inter omnes partes singulas secundum earum certum motum et compositionem invicem intercedit. Si harum particularum cohaerentia mechanica quatiatur vel disjungatur tum etiam explicatio legitima e consilio communi totius desinat. Vita ad certa elementa alligata est minimarum particularum certo statu et motu, quo simul conservationis causa actionisque regio praescripta est et qui nutritionis, formationis et functionis phaenomenon in reliqua rerum natura ignotum offert (Virchow).

Postquam tali modo rationes discriminis inter vitam organicam et anorganicam percurrimus nihilque invenimus, quod hanc differentiam confirmet, in hanc sententiam discedimus, easdem leges e quibus in anorganicis partium cohaerentia visque mutua ordinata sit, etiam in vita organica vim suam exercere. Sic ait Lotze: „Der eigenthümliche Charakter des Organischen beruht auf der Zusammensetzung und Anordnung jener allgemeinen mechanischen Hülfsmittel, die an sich selbst unentschieden, ebenso sehr der todten Natur, als der Kunst, sowie den Zwecken des

Lebens dienen. *Alles Organische ist eine bestimmte Form der Vereinigung des Mechanischen*[15].

Haec vitae definitio mechanica nequaquam materialismum testatur, qui vitae dignitati ac sanctitati contrarius sit. Etiam mechanica Omnipotens Deus creavit et ex his omnia, quae fiunt exsistuntque intelligamus. Haec porro definitio non sensum pulchri restinguit neque vim rerum sublimium minuit; imo natura semper nos movebit, dummodo in ea bona et convenientia cognoscamus. Vani errores autem pereunt solatiumque est, quod iis non egemus, nam scientia nostra semper sui ipsius conscia, severa et perfecta esse debet atque ad hunc finem coacti sumus in iis, quae re vera fiunt, in eas, quae re vera cognosci possunt, vires inquirere. Vim vitalem ponere et phaenomenorum continuationem causalem ad vim omnes fines legitimos transilientem reducere tam a rebus quam a scientia alienum est. Vitam intelligere nihil aliud est, quam phaenomena ejus ad firmas naturae leges manifestas reducere. Simulatque in corpore vivo vim vitalem concedimus, phaenomena ejus via ac ratione explicari nequeunt

Jam supra vim vitalem non ut vim vitae efficacem designavimus, sed ut praestationis effectam magnitudinem, quae ex infinite multarum singularum conjunctione certis conditionibus prodit. Organismum humanum ut massarum compositarum cum viribus proportionalibus systema consideramus e quarum cooperatione una cum rerum externarum effectibus series motuum nascitur. Indagatio microscopica, quae nobis saepe specie aequalia in variarum partium seriem bene compositam dissolvit, ut elementa in organismo simplicissima, singularia, efficacissima *cellulas* nobis ostendit, quarum unaquaeque vitae essentiam continet aptaque est ad desideria sua e se usque ad gradum

15) Lotze, Allgem. Patholog. pag. 9.

quendam certis conditionibus explenda. Conveniente ordinatione hae variae uniones sublimiore et graviore unitate comprehenduntur, qua illae ad praestationes communes et ad ungruam cooperationem aptantur. Vita totius organismi est igitur summa phaenomenorum vitalium cunctarum eum constituentium cellularum i. e. organismus vivus forma compositionis peculiari varias cellulas ita innectit, ut vires earum naturales conditionum externarum effectu ordinem phaenomenorum cohaerentem ex iisdem legibus explicare debeant, quibus praeterea ubique status sequi solet statum.

Cellula e certis elementis composita est, quae mutantur, accumulantur vel decrescunt, prout naturae elementis inanimae adjuvantur. Eorum proprietas chemica, contrarietates, quae dicuntur qualitativae, repulsus magnitudo nobis ignotae sunt, sed haec sumere satis est, ut notioni processus vitae satisfiat. Auctor libri infra laudati sic ait: „Kein Process kann ohne einen qualitativen Gegensatz entstehen und bestehen. Eine zusammenhängende Reihe von Erscheinungen, deren jede unmittelbar in einem qualitativen Wechselverhältnisse wurzelt und in einem ursprünglichen Gegensatze ihren gemeinschaftlichen zureichenden Grund hat, heisst Process [16].“

Modus efficientiae, cellularum materiae organicae actio, quae tam a naturae inanimae efficientia et actione nihil differunt Dri Augusto Paulicki sic propria esse visa sunt, ut ad ea intelligenda vim specialem in qualibet cellula viva inhabitantem et e cellula priore ortam, quae vis vitalis dicit, fingat, quae a cellula ad cellulam, a genere ad genus transfertur unicumque inter animata et inanimata discrimen facit [17].

16) Dr. Joh. Malfatti von Monteregio. Studien üb. Anarchie u. Hierarchie des Wissens. Leipzig 1845. Stud. II.

17) Dr. August Paulicki. Allg. Pathologie. 1. Lief. Lissa 1862. pag. 2.

Nostram quidem opinionem de vi vitali et differentia inter animata et inanimata jamjam supra proposuimus; hic modo Rudolphi Virchow citemus verba, qui alio loco [18]) sententiam de vi vitali etiam defendit. Dicit enim his verbis: „Die ganze Eigenthümlichkeit der Zelle beschränkt sich darauf, dass in dem kleinsten Raum die grösste Mannig faltigkeit der Stoffcombinationen zusammengedrängt wird, dass jede Zelle in sich ein Heerd der allerinnigsten Bewirkungen, der allermannigfaltigsten Stoffcombinationen durch einander darstellt und dass daher Erfolge erzielt werden, welche sonst nirgend wieder in der Natur vorkommen, da nirgend sonst eine ähnliche Innigkeit der Bewirkungen bekannt ist.“

„So besonders und eigenthümlich, so sehr innerlich daher auch das Leben ist, so wenig ist es der Herrschaft der chemischen und physikalischen Gesetze entzogen. Vielmehr führt jeder neue Schritt auf der Bahn der Erkenntniss aus dem Verständniss der chemischen und physikalischen Vorgänge näher, auf deren Ablauf das Leben selbst beruht. Jede Besonderheit des Lebens findet ihre Erklärung in besonderen Einrichtungen anatomischer und chemischer Art in besonderen Anordnungen des Stoffes, der in dieser Anordnung seine ihm überall anhaftenden Eigenschaften, seine Kräfte äussert, jedoch scheinbar ganz anders als in der unorganischen Welt. Aber es scheint eben nur anders, denn der electrische Vorgang im Nerven ist nicht von anderer Art, als der in dem Drahte des Telegraphen, oder in der Wolke des Gewitters; der lebende Körper erzeugt seine Wärme durch Verbrennung, wie sie im Ofen erzeugt wird; Stärke wird in der Pflanze und im Thier in Zucker umgesetzt, wie in einer Fabrik. Hier ist kein Gegensatz, sondern nur eine Besonderheit.“ Et porro ait Virchow: „Die Thätigkeit der Zelle kann keine andere sein als eine

18) Dr. Rud. Virchow. Specielle Pathol. u. Therap. V. I.

mechanische" . . . . „das Gesetz der Causalität gilt auch für die organische Natur [19])."

Cooperatione partium elementarium (cellularum) nostri organismi, earum affinitatibus et repulsibus materiarum, continua affluentia novarum substantiarum mutationes locales actionesque explicantur, quibus integritatem suae compositionis servare (haec est nutritio), propagationem suam auctionemque adjuvare — formationem dico — et vitae phaenomena in aliis cellulis instituere possunt. Haec est functio. Si nullae accidunt perturbationes, adsunt ergo motus, quos elementa ipsa patiuntur vel viribus suis efficiunt, haec elementa cuncta, quibus corpus compositum est, illud functionum aequilibrium restituere possunt, quod specie sanitatis complectimur sensuque valetudinis sentimus (Virchow).

In corpore vivo sanoque igitur particularum subtilissimarum actio et efficientia aequalis est; inter eas continua contentionis compensatio dominatur, ita, ut corpus vivum, si functionibus suis a rebus externis seclusum nullisque alienis effectibus subjectum sit, etiam nullam in phaenomenorum decursu perturbationem internam pati possit. Corpus vividum autem patet rebus externis et non modo earum effectibus fortuitis subjectum est, sed etiam earum vi ad functiones suas exercendas indiget. Et hac in conditione sita est facultas viribus partium elementarium occasionem dandi ad repulsus plane novos atque e vitae lege non postulatos vel permissos, ita, ut perturbationem efficiant.

Perturbatio ad qualitatem et ad quantitatem perpertinere potest, quum massae auctio vel diminutio non

19) Dr Rud. Virchow. Vier Reden über Leben u. Kranksein. Berlin p. 11 etc. Conf. etiam ejusdem auctoris: „Krankhafte Geschwülste." Berlin 1863. Vol. I.

nisi mutatione virium ei propriarum respondente efficax sit. Aliena substantia qualitate et quantitate perturbationem efficit, si effectus, quos elicit, tam magni sunt, ut ceterorum aequabilitas perturbetur.

Via, qua perturbatio accidere et diffundi potest, varia est, aeque varia ac cohaerentia particularum inter se.

Has primum certis cohaerentiae densitatisque gradibus, viribus physicis suis, quae vocantur moleculares, retentas reperimus. Quae cohaerentia pressu, extensione, divulsione et cumulatione massarum solidarum liquidarumque perturbari potest. Telum missum sive globulus plumbeus sive trabs, quae in cutem involant, vim exercent mechanicam, quae partes molles ossaque cohaerentia ita perturbat, ut vulnera pura, contusa, scissa, fracturae simplices vel complicatae sequantur.

Sed partes singulae secundo non modo sunt juxta se positae, sed constant etiam e cellulis. Actio cellularum perturbata tempore demum aequabilitatem organismi conturbat.

Partium cohaerentia pendet tertio e circulatione sanguinis, chyli, lymphae, quatenus haec vasorum peculiari ramificatione dendritica corpus totum transit eique propriam cellam penariam comparat. Omnes hac via illatae corruptae materiae organismi aequilibrium perturbant.

Quarto denique partes nervis inter se cohaerent, in quibus gravissimae functiones tam animales quam humanae locum habent. Quorum vis, quam in aliarum cellularum actionem ad functionem pertinentem exercent utique latissime patet. Nec tamen licet negligere veram praestationem semper partis actionem esse, nervum tantum primum impulsum, occasionem ad partis actionem dare; nervus nihil praestaret, si musculus massam inertem ostenderet. Ex altera parte nervi conservatio e musculi vale-

tudine pendet, sine quo ille permanere non potest. Nervus, ut glandula secernat, instituit, attamen haec actio semper est ipsius glandulae. Quam graves partium cohaerentiae sunt nervi et quam varia eorum actio, tam variae eorum perturbationes esse possunt, quas patiuntur et tam varie hae in organismum valent.

Sic in quatuor his regionibus diversis diversae conditiones ad perturbationes diffundendas una agunt: leges pressus ictusque mechanici, leges virium molecularium in cellulis, leges hydraulicae et hydrostaticae in vasorum systemate e certis viis, leges denique ductus nervei, quae partes earumque perturbationes prout vitae graves sunt, complectuntur.

Perturbatio vero ejusmodi esse potest, ut sine gravi damno praetereat, ut partis pertinentis functio eo nequaquam mutetur et omnino nullo modo observetur.

Est casuum pathologicorum multitudo, qui dum vivimus, nullo modo animadvertuntur; sic pigmenti in pulmonibus cumulationes sicuti in omni homine circulationis perturbationibus reperiuntur, fines physiologicos quodammodo transeunt; sunt aliquid pathologici, iis autem nulla phaenomena aegrotationis evocantur. Haec parva perturbatio vitam in periculum non adducit et corpus tum demum aegrum fit, si periculi nota cum ea conjungitur. Periculum [20]) perturbationis organismo, dignitas [20]) ad quam effectus externus pro diversa corporis vel ejus elementorum qualitate pervenit, vis [20]), quam perturbationes quaedam in corporis ejusque elementorum diuturnitatem exercent, morbi notionem definiunt; non stimuli, non leges perturbationis, tensionis, exaequationis, uno verbo, non eaedem materiae viresque, quae et in sanitate et in

20) Gravissimum est haec momenta respicere, aliter de sanitate sermo esse non possit.

morbo efficaces sunt. Nec igitur est morbus aliquid ad reliquam vitam accedens, neque vis ad deformationem ac destructionem (Schultz) intendens, sed est potius alia vitae forma, ejus deductio, imbecillitas, deminutio.

Finis igitur inter valetudinem et morbum subtiliter constitui non potest. Organismus aliter aestate aliter hieme se habet. Aestate aër est tenuior, quo fit, ut quantitate certa aëris minus oxygenii contineatur, quam tempore hiemis. Quum igitur pulmo minus accidi carbonici aestate secernat, jecur hoc anni tempore efficacius est. Ne vero illud oneretur, cibos pingues vitamus et potius acidos liquidosque paramus, aestate enim glandulis sudoriferis plus aquae secernimus. Hieme contra pulmones maxime sunt efficaces renesque vice cutis funguntur. Quaestionem nunc instituere possumus quando revera homo bona valetudine utatur, hieme an aestate? quae ratio his actionibus sanitati necessario sit et quando eam adipisci possimus? omni enim ratione sumus morbo finitimi. Si aestate vitium victus committitur aut cutis negligitur, status, qui dicuntur gastrici, porro icterus, diarrhoea, dyssenteria, cholera explicantur. Si contra hieme cutis frigescit, catarrhus bronchialis explicatur, qui pro indole propria ab initio morbum chronicum aut acutum membranae mucosae efficit; si morbus aliquantum progreditur pneumonia cruposa vel alia pulmonum mala oriuntur. Quae dubitationes multo magis excusari possunt, si consideramus varia corporis organa ac systemata sicuti eorum actiones nunquam sibi paria esse, sed semper unum vel plura eorum alia superare. Haec peculiaris qualitas appellatur constitutio [21].

21) Dr. Carl Ernst Bock. Das Buch vom gesunden und kranken Menschen. Leipzig 1863 pag. 42: „Eigentlich ist die Constitution, als durch ein Missverhältniss der normalen Harmonie der Systeme und Thätigkeiten erzeugt, schon für eine

In catarrho bronchiali chronico perturbationes subtilius investigemus, quae cum periculi nota conjunctae corporis vivi commoda infestant.

Stasis in venis bronchialibus, fluxio collateralis in arterias bronchiales, stimuli, qui ipsam membranam pituitariam affligant, ut pulvis, vapores, aër frigidior aut calidior, eliciunt hyperaemiam membranae mucosae telaeque intumescentiam; quae perturbationes sine gravi damno praeterire nullamque partis huc pertinentis functionis mutationem proferre possunt. Quum hic processus aliquanto longius progreditur, membrana bronchiorum pituitaria fit valde rubra, subfusca. Vasa ejusdem dilatantur, varicosa fiunt, tela tumescit et fit aspera. Quodsi hic processus latius serpit et musculorum fibras ipsamque telam elasticam mutat, tum illae debilitantur, haec emollitur ideoque bronchiorum contractilitas destruitur Secretum secerni nequit, magis magisque cumulatur, latera, quae facultatem resistendi amiserunt, declinant et res venit ad dilatationem bronchiorum diffusam. Hinc sequitur, ut finitimum pulmonum parenchyma pereat, quum abesse non possit, quin in circuitu membranarum se extendentium continenter inflammatio atque exsudatio excitetur, quo parenchyma propinquum processui destructionis tanquam agglutinatur et postremo quoque atrophiam subit. Simul latera talis bronchii paullatim formatione telae cellulosae extrinsecus et tractione finitimi pulmonum parenchymatis in partem aegram crassitudine crescunt, ex quo hoc necessario aëre vacuum fit omnesque suas proprietates amittit, quum tanquam luxuriante tela cellulosa extinguatur. Si praeter catarrhum et blenorrhoeam membranae mucosae etiam finitimae bronchia circumdantis pulmonum telae in-

Abweichung von der absoluten Gesundheit, als der erste Anfang von Krankheit, als normale Krankheitsanlage anzusehen; jedenfalls begünstigt sie die Entstehung gewisser Krankheiten."

duratio adest, res ad bronchiorum dilatationem fistulatam vel fusiformem venit. Quod si pulmonum parenchyma partium liquidarum resorptione corrugatur, tum hujus pulmonum partis induratae ambitum minui atque in se ipsum contrahi necesse est, quo naturae convenienter hac in parte contenta vasa aërophora expanduntur ac dilatantur. Secretum est hoc casu puri lactisque flori simile et odore carens; sed crebro hanc ob causam male olet, quod per longum tempus in bronchiis haerens aëris effectu dissolutionem init et substantias pessime olentes explicat. Hoc modo pro indole propria perturbationes crescunt, periculum augent donec organismi vivi commoda in discrimen maximum vocant.

Quum morbum ut vitae formam, imbecillitatem consideremus, non est quod eum in universalem et localem, prout totum organismum pervagatur aut in loco manet, dividamus. Omnia in conjunctionis partium modo posita sunt, qui experientia tantum cognosci potest et quem adhuc minime novimus, quatenus ex eo ingredientium perturbationum decursus eventusque pendent. Si vero a principio pathologico-anatomico proficiscimur, quilibet morbus ut localis spectari potest, nam omnibus casibus etiam iis, quibus de sanguinis nervorumque systematis perturbatione agitur, certam partem aegrotam habemus, quae pluribus casibus etiam indagatione anatomica abnormitatem suam probat.

Dividuntur etiam morbi in idiopathicos et symptomaticos, quorum illi aut externa aut interna causa creantur, quum hi repulsiones in partes remotiores jam dati elementi aegrotationis sint. Quum ex nostra opinione haec divisio nullius sit momenti in morbi ortu mechanico et praeterea ejus discernendae principium reperire nequeamus, ejus tantum mentionem facimus, etiamsi accuratius eam non examinemus. —

Theses.

1. Morbus non nisi vitae est forma.
2. Vis vitalis non est vis peculiaris et singularis, sed effectus virium omni materiae propriarum (vid. pag. 15).
3. Artis medicae nullum systema est reiiciendum.
4. Medici practici scepticismus etiam in theoria valere debet.
5. Sunt plures uteri rupturae quam dignoscuntur.
6. Quo peritiores erunt obstetrices eo plures operationes obstetriciae evitari poterunt.

VITA.

Natus sum Petrus Martinus Drzewiecki, fidei catholicae addictus, die IXX. Octobris a. h. s. XXXVII. in oppido magni ducatus Posnaniensis Kornowo, patre Martino, matre Carolina de gente Musielska, quibus adhuc vivis laetor. Primis litterarum elementis imbutus per septem annos frequentavi gymnasium catholicum Tremesnense, quod tum florebat directore Beato Schneider, postea Illustrissimis Dr. Milewski et Dr. Szostakowski, sub cujus auspiciis autumno a. h. s. LIX testimonium maturitatis sum adeptus. Quo facto in almam litterarum academiam Gryphiswaldensem me contuli et post sex semestria almam musarum academiam Viennensem, postremo Albertinam petii et ab Ill. Sanio Prorectore Magnifico in numerum civium receptus, apud Ill. Wagner, gratiosi mediorum ordinis t. t. decanum maxime spectabilem, nomen professus sum.

Praeceptoribus usus sum hisce viris Illustr. ac Celeberrimis:

Bardeleben, Budge, Bengelsdorf, de Feilitzsch, George, Grohé, Haekermann, Haeser, Heinecke, Hünefeld, Laurer, Limpricht, Muenter, Pernice, Rühle, Schirmer, Schultze, Ziemssen.

Braun, Hebra, Hyrtl, Oppolzer, Schuh.

Mueller, Wagner, de Wittich.

Quibus viris omnibus ab praeclara in me merita gratias hoc loco ago quam maximas, semperque habebo.

Jam tentamine physico nec non examine rigoroso coram Gratioso Medicorum ordine absolutis spero fore ut hac dissertatione cum adjectis thesibus publice defensa summi in medicina, chirurgia et arte obstetricia honores in me rite conferantur.